

En gard, pret, allé! Nők a sporttörténelemben; avagy küzdelem az esélyek egyenlőségéért a sportpályákon is.

En gard, pret, allé! Women in sports history; or the struggle for equal opportunities for sports grounds as well.

Dr. Trenka Magdolna MSc
Dr.Trenkam@sportjus.hu

Initially submitted March 10, 2014; accepted for publication April 15, 2014

Abstract:

„The question of women's equal opportunities quite clearly a provocative and sensitive subject”. (Habermann et al., 2005:190). The root of women's disadvantaged position of women, is the historical segregation, which is realized in all fields of life; space, physically, status, law, worship; including sports too. Women historical isolation, this issue should be analyse, because arising out of these cultural beliefs, practices may still. I studied and present unequal position of women in sports history, pointing out they are still living, a result, and masculine nature of the sport today. This recent article on the 'woman question' in sport, you want to draw your attention again, because it is necessary keeping on Agenda; because of „women and sport still seems to be non issue in many area of the world” (Pfister and Hartmann-Tews, 2003:3.); and given the fact that there are still many solving task ahead of us; for the chances that women can be equal-opportunities, after the formal law- equality too. Key world: women's sports history, restriction of women in the Olympic Games, equal opportunities.

Keywords: women's sports history, restriction of women in the Olympic Games, equal opportunities.

Kulcsszavak: női sporttörténelem, nők korlátozása az olimpiákon, esélyegyenlőség.

A sporttudományban elég korán felismerték, hogy a női sport integrálja a kulturális hatalom viszonyainak összességét, beleértve a hatalmi viszonyokat a férfiak és nők között.(Hargreaves 1985.). A nők a sportban, mint speciálisan férfidominált alrendszerben elfoglalt helyzetét kutatom. Ehhez alapként vizsgáltam, a nők sportolási lehetőségeit a történelmi múltban; melyhez sporttörténeti forrásokat használtam. [Misángyi(1931.), Mező(1933.), Erdey(1936.), Szikora(2005.), Erdősi(2009.)]. Áttekintettem, a sportolónők alárendelt, alulreprezentált helyzetére vonatkozó nemzetközi sporttudományi alapműveket is. [A teljesség igénye nélkül, többek között: Beamish(1985.), Macintosh(1998.), Hargreaves(1982, 1985, 1990.), Talbot(1990.), Fasting(1993.)].

A nők történelme, - beleértve a női sporttörténetét is -, a nők szubordinált, szegregált, diszkriminált helyzetének a története; a kezdetektől, napjainkig. A premodern kultúrákban a nők elkülönítése, [szegregálása] a férfiaktól, - térben, fizikailag, státuszban, jogban, kultuszban, sportban egyaránt - kifejezte egyenlőtlen helyzetüket, másodlagos szerepüket. A nők, - történelmi - magánszférába szorítása, a nyilvános és közszféra férfiak számára történő fenntartása, [a világ két részre osztása (Kovács G. 2009.)], az egyenlőtlenség strukturális dimenziója markánsan érvényesült századokon át; hatása máig érzékelhető, következményei máig hatnak. A sportban való elkülönítésük, korlátozásuk ennek a folyamatnak, ennek a jelenségnek kiváló indikátora.

Íme, egy rövid áttekintés a nők sportolásának korlátairól, esélyegyenlőségi küzdelmeiről ebben a szektorban, sportolási lehetőségeiről a történelemben. Legkorábban Kr.e. a 3. évezredből maradtak fenn váza-festmények és barlangrajzok sportoló emberekről. (Erdősi, 2009.). A XII. dinasztia idején Béni Hasszán templomának falán, sportképeket találtak: birkóznak, botvívznak, ökölvívznak, lovas párviadalokban vesznek részt az emberek. Ezeken még csak férfiak szerepeltek. Az Asszír-Babiloni birodalomban igen népszerű volt a vívás, állítólag ők találták fel, a maihoz hasonló formában. A perzsáknál, 15 éves korban kezdték a "testnevelést": futás, lovaglás, íjászat voltak a fő sportágak. A gyalogos, fáklyás stafétafutás a perzsa háborúk idején terjedt el. A Kr.e. 2. évezredből az ókori Krétán szintén találtak sportolásra utaló tárgyi leleteket. A váza és edény-festményeken a bikaugrást ábrázolták (Erdősi, 2009), immár női résztvevőkkel. Ebből arra következtek, hogy Krétán a lányok hasonló nevelésben részesülhettek, mint a fiúk. Valószínűleg ott voltak a gimnasztikai játékokon, a nagy vadászatokon, részt vettek a kultikus táncban és a fent említett bikaugrásban is. Azonban erről a kultúráról írásos feljegyzések hiányában igen keveset tudunk. Spárta királya, Lükurgosz [Kr.e. IX. században], rendeletet hozott a spártai ifjak nevelésével kapcsolatban. Ezek a lányokra is vonatkoztak, így ők is együtt edzettek a fiúkkal: futottak, diszkoszt és gerelyt vetettek, birkóztak, úsztak. A nők fizikai nevelését azért tartották Spártában különösen fontosnak, mert vélelmezték, hogy az erős, edzett nő életképesebb gyermeket fog a világra hozni, és így a katonás spártai állam számára biztosított lesz a hadsereg utánpótlása. Miután a spártai férfiak gyakran időztek a háborúkban, ezért bizonyos, kormányzati és gazdasági szerepeket a nőknek kellett átvenni; ehhez tanulásra, fizikai felkészülésre - sportolhattak, táncolni tanulhattak - is szükségük volt, melyet biztosítottak számukra; egyben ezek a 'közszférához' tartozó tevékenységek a korabeli nőkéhez képest egyenlőbb helyzetet biztosítottak Spárta asszonyai számára. Solón, [Kr. e. 594-ben], ugyancsak rendeletben szabályozta a sportolást; az athéni gyermekek számára kötelezővé tette az úszni tanulást. Arról, hogy a nők is úsztak szintén váza- és falirajzok tanúskodnak, de a történetírók is megénekelték a leghíresebb úszókat. Így Dariosz, perzsa király idejéből egy történetet, mikor is a perzsák hajóhadát, mely egy vihar miatt a görög partoknál kikötni volt kénytelen, egy Szküllosz nevű görög és a leánya, Hüdna 'elsüllyesztette', oly módon, hogy kiúsztak a hajókig és elvágta azok köteleit; így a vihar elsodorta, tönkretette a harci gályákat. A macedón nők úszástudásáról is vannak feljegyzések; ezek szerint előfordult az is, hogy a versenyeken a férfiakat is legyőzték[!] Ismert volt náluk a 'szinkronúszás'; csoportosan különféle geometriai alakzatokat is bemutattak. Homérosz feljegyzései szerint, Kr.e. a VIII. században, a lányok kedvtelésből labdázta.(Grant, 2005:39.). A görögök a sportot, a testgyakorlást, az emberi életet egységébe¹ állítva, a szellemi tökéletesedéssel együtt tartották

¹ Athlon=verseny; Agon=igazságos, tiszta küzdelem. Athlészisz= küzdés (görög); [Homérosz :Iliász, Odüsszea].

értékesnek. A test és a szellem harmonikus egysége volt náluk az ideál; a 'kalokagathia', a szép test és széplélek gyönyörű harmóniája.(Erdey, 1936.).

Az olimpiai játékok 'elődje' a Pánhellén játékok voltak; négy városban Iszthmosz, Püthia, Nemea és Olümpia rendezték a versenyeket, melyeken csak szabad görög férfiak vehettek részt (Erdősi, 2009). Valószínűleg Kr.e. 776-ban rendezték az első játékokat, Zeusz főisten és a többi isten tiszteletére (Erdősi, 2009:10). Az olümpiai játékokon kizárólag szabad, felnőtt görög férfiak vehettek részt; nők még nézőként sem, kivéve a papnőket. Így a 'sportos' spártai nők sem lehettek ott, de volt egy női nyertes, aki kocsihajtásban, a győztes fogat tulajdonosnőjeként bajnoknak neveztetett (Német, 2001). Azért, hogy a nők se maradjanak versenyek nélkül, négyévenként nekik külön Olimpiát rendeztek, melyet Héra istennő tiszteletére tartottak meg. A versenyzők egyetlen sportágban mérték össze magukat: rövid távú futásban, és ebben is csak a hajadonok indulhattak; a győzteseket -a férfiakhoz hasonlóan - olajfa lombjából font koszorúval jutalmazták. A női Olimpiát viszont a férfiak nem látogathatták, még nézőként sem. Az 'edzők', a bírók és a teljes személyzet kizárólag nőkből állt. Köztudott, az olümpiai játékok idejére szüneteltek a görög városállamok közötti harcok. Az ókori olimpiai játékokat négyévente tartották, egészen addig, míg a római birodalom idején, Theodosius császár hivatalosan is betiltotta azokat (Erdősi, 2009).

A középkorban, a 'sportolás' a mindennapokban, elsősorban a létfenntartáshoz tartozó tevékenységet jelentette; a vadászat, a lovaglás és lövészet [először íjjal, nyíllal], vívás egyszerre napi gyakorlatot jelentett. A lovagkor lovagi tornái viszont kimondott testedzéseként is felfoghatók. Az első ilyen tornát II. Henrik [1154-1192] uralkodása alatt rendezték, Angliában. A tiszta verseny, 'agon' fogalmát vitte tovább a keresztény egyház, és emelte még magasabb szintre az ókori 'kalokagathia' gondolatát. A középkori lovagi eszmény részeként ugyanis az ifjakknak 7 területen kellett jártasságot szerezniük: verselés, zenélés², lovaglás, vívás, úszás, nyilazás vadászat. Tehát a szellemet is, komplex módon művelték, a legjobbjaik valóban kiművelt emberek, polihistorok³ voltak. A lovagi eszményhez hozzátartozott a szegények gyámolítása és a *nők megbecsülése és tisztelete*, ami a korábbi kultúrákból hiányzott. Nincs tudomásunk 'lovagnőkről', akik ilyen tornákon harcba szálltak volna.

Itt szükséges rámutatni, hogy téves az a nézet, mely szerint a keresztény egyház tiltotta volna a testedzést. Ez egyszerűen nem igaz. Ezek a [z egyház ellenes] régebbi történeti állásfoglalások ideológiai alapon keletkeztek, továbbá szakmai értékelhetetlenek, mert eredeti kontextusából kiragadva szemlélik az akkori ember mozgáskultúráját. Olyannyira nem igaz ez a vélekedés, hogy a kora középkorból, még női – kvázi - sportversenyről is maradt fenn forrásunk. István király ifjabbik leánya [1263-ban] versenyt futott, a solymász ispán, Jolanta nevű lányával, aki legyőzte őt. Ezért a király nem haragudott, ellenkezőleg megjutalmazta a győztes leányt (Misángyi 1931). Szintén a kora középkorból van adatunk arra, hogy az első magyar királynő, Mária [1382-87], lovasversenyekben vett részt (Szikora 2005.). Ha az egyház tiltotta volna a sportolást, a főnemesek, az egyházat támogató királyi ház tagjai nyilván nem vettek volna részt ilyen tevékenységekben. Természetesen a rendszeres testgyakorlás sokáig [döntően] a férfiak és közülük is a nemesek tevékenysége volt. Azonban az arisztokrácia [és később a polgárság] leányainak sem volt tilos lovagolni, vadászni - különösen solymászatban részt venni -, táncolni, labdajátékot játszani. Megjegyezendő, hogy

²Valami felborulni látszik a nevelésben. A mindennapos torna órák mellett –a mi nagyon jó -, a heti egy énekóra viszont borzasztóan aránytalan. „A zene a Lélek tápláléka, ezért semmi mással nem pótolható”! (Kodály Zoltán).

³ Hol van ettől az élsport, ma?

a középkorban a sporthoz való hozzáférés nagymértékben függött az auktorok státuszától, társadalmi helyzetétől. A felsőbb osztályok [nemesek, arisztokraták, a királyi család] tagjai tudták csak a mozgást, a sportolást, mint 'szabadidős tevékenységet' végezni; az alsóbb néprétegek férfi tagjainak elsősorban a katonáskodás, illetve a napi megélhetés részeként volt részük 'sportban'; lovaglás, lövészet, vívás; illetve a vadászat - halászat stb. terén. A széles népréteg - beleértve a nőket - számára a mozgás sokáig a különböző nép-ünnepségekhez kapcsolódott; elsősorban a labdajátékok, céllövészet versenyek és természetesen a tánc során. [Ilyen alkalmak voltak, a vallási ünnepek pl.: a Húsvét; a családi események, pl.: menyegző; a mezőgazdasági fesztiválok pl.: a szüret.] (Szikora 2005.). A sportmozgás egyéb ágait jellemzően Kr.u. a XVI.-XVII. sz.-tól gyakorolták tömegesen. Sylvester János [1531-ben] által németből, lefordított tankönyvben már szerepelt a „*hamarját futni, hamarját szökni*” kifejezés, előbbi a futást, utóbbi a távol vagy magasugrást jelentette (Misángyi 1931). Hazánkban a parittyával, kővel való dobálás [ebből alakult a súlylökés] elterjedt testgyakorlati ágazat volt; ezt bizonyítja, hogy több család címerében szerepel ez a momentum (Misángyi 1931). Ezekben is a férfiak jeleskedtek. A nők először - széles körben - a turistáskodásba kapcsolódtak be hazánkban, a Felvidéken a Tátrában. Kutatásom során talákoztam olyan forrással, mely szerint a középkor delén [1630-s évek] hazánkban már szokásban volt „*a testi nevelés szolgálatában álló rendszeres turistáskodás*” (Bukner, 1928:31.), és pedig a késmárki líceum hallgatói, tanárai körében. Ez volt - a források szerint - a legelső „közösségi sportolás”. A Magas Tátra fenyveseiben tett túrákból a hallgatók családtagjai, így a nők sem voltak kizárva. Ezek a hegyi túrák, a magas hegyek szeretete Késmárkon olyan hagyománnyá vált, hogy ebből fejlődött ki a hazai alpinizmus [mint sport] és annak első szervezete, a Magyarországi Kárpáti Egyesület, 1872-ben (Bukner 1928). Ez volt tehát az az idő mikor - korlátozottan ugyan - de már státusztól és 'nem'-től függetlenül is, szélesebb kör számára nyílt meg a sportmozgás adta örömeik élvezete.

Egyéb sportágakban a rendszeres sport a nők számára, hazánkban a XIX. sz.-ban kezdődött, így 1839-ben, a források szerint, már a nők uszodában „*úszásban gyakorolták*” magukat (Regelő 1839, in: Mező, 1933:780). A Honderú korabeli adatai szerint 1843-ban Csáky Rozália [mint női 'sportvállalkozó'] már úszóiskolát is működtet. Ugyancsak a Honderú tudósít női evezős versenyről (Honderú 1846, in: Mező, 1933:780). 1863-ban csónakversenyen, 1875-ben agyaggalamb lövészetben indulnak a nők az '*asszonyosságok díjáért*' (Mező 1933). Kolozsvárott 1864-ben a nők számára pisztolylövő versenyt tartottak. Az 1869-ben megalakult Magyar Korcsolyázó Egylet pedig erősen támogatta a nők korcsolyázásba történő bevonását. 1871-ben, a lányok számára is látogatható torna iskolát alapított Pesten a győri tornatanító, Magvassy Mihály; a vívómester Sztrakay Norbert pedig megnyerte a nőket a vívás számára (Mező 1933). Érdekesnek mondható, hogy ő a kardvívást ajánlotta a hölgyeknek, a törvívástól féltette a nőket [a mellüket]. Ezzel szemben sokáig csak tört vívhattak a lányok és csak napjainkra nyílt meg számukra a kardvívás lehetősége. Tudjuk a forrásokból, hogy Sissy [Erzsébet királyné] a lovaglás mellett a vívást is kedvenc sportjai közé sorolta. Hazánkban a tenisz is népszerű volt a hölgyek körében; az első magyar - akkor még koedukált - teniszbajnokságot, gróf Pálffy Karolina nyerte[!], 1894-ben (Mező 1933.)

A sportolás kapcsán érintenünk kell az oktatást, az oktatásban a lányok, nők helyzetét. A nők az oktatásból sokáig ki voltak zárva; csak az elkülönült és alulértékelt, a női világhoz, a háztartáshoz tartozó területen kaphattak képzést. Ugyanakkor az iskola volt és ma is az a hely, ahol a tanulók először találkoznak szervezett formában a sporttal. Így akik nem részesülhettek

oktatásban, azok eleve ki voltak zárva a sport számos formájából. Hazánkban Lorántffy Zsuzsanna [~1602-1660], Erdély fejedeleme asszonya [I. Rákóczi György felesége, II Rákóczi Ferenc dédnagymamája] hívta Patak várába Coméniust [1592-1670], a - magyar ősökkel is rendelkező - híres nevelőt, aki, az elsők egyikeként, erősen támogatta a lányok oktatásában való egyenlő részvételét (Szikora 2005). A hívő keresztény Comenius - aki a Sárospataki Református Kollégiumban tanított -, a hitbéli, az erkölcsi és az értelmi nevelést egyszerre preferálta. Később Mária Terézia [uralkodott 1740-1780.], a Ratio Educationis [1777] rendeletével szabályozta a kötelező közoktatást; e körben a testnevelést azonban még csak választható tárgyként (Szikora 2005). Végül, az 1868. XXXVIII. tc. szabályozta először az elemi iskolai [6-12 éves kor között], - immár a leányok számára is kötelező - oktatást. Az 1868-as népoktatási törvény megteremtette a leánypolgári iskolát is, ezzel széles körben biztosította a lányok középfokú oktatásának lehetőségét. Ezekben az iskolákban már a lányok számára is volt testnevelés oktatás. A kötelező testnevelést a lányoknak a tanítónőképzőkben vezették be, 1877-ben (Mező 1933). A lányok testnevelés oktatáshoz pedig szükség volt testnevelő tanárnőkre. Az első testnevelő tanárnők 1881-ben végeztek a Nemzeti Torna Egyletben (Szikora 2005). Majd 1925-ben megnyílt a Testnevelési Főiskola, kezdettől koedukált oktatási formában.

A nők a - mai értelemben vett - „sport világába először passzív szereppel, csak nézőként léptek be. A 19. század végén váltak a sport aktív résztvevőivé, akkor kezdtek el úgynevezett férfias versenysportot űzni” (Kovács, 2012:8). Az élsportban, az Olimpiákon viszont még sokáig a nők nem, vagy csak igen korlátozottan vehettek részt. Coubertin báró szerint ugyanis az olimpiai játékok a férfi sport „dicsőítésének hagyományos eszköze” kell legyen. Ő a kantianus etika lényegéből vezette le azt az elképzelését, hogy az olimpiások, mint egy új *‘lovagrend’ tagjai* olyan elitréteget alkotnak, amelyben a bajtársiasság, a tisztaság [fair play] magától értetődő (Doros 1943), ebbe a nők nem fértek bele, így a nők versenysportját csak korlátozottan és csak bizonyos sportágakban tartotta elképzelhetőnek. Coubertin báró gondolatai a nők sportjáról: „Én személy szerint nem helyeslem nők részvételét a nyilvános versenyeken, ami nem jelenti feltétlenül azt, hogy ők egy sor sportágat nem művelhetnek, csak éppen nem nyilvánosan bemutatva. Az olimpiai játékokon szerepük kiváltképp az lehet - miképp a régi lovagi tornákon -, hogy megkoszorúzzák a győzteseket”. (Kertész 2001, in: Gáldiné, 2007:37). A róla kialakult képet azonban némiképp árnyalni szükséges, mert ő mondta a következőket is: „A sport minden férfi és nő öröksége, hiánya semmivel sem pótolható!” (Nemes, 2009:51). Azonban egy bátor nő, Alice Milliat vezetésével 1917-ben megalakult a Nemzetközi Női Sportszövetség [FSFI]. Az FSFI és Milliet 1921-ben és 1922-ben női olimpiákat rendeztek. Akárcsak néhány ezer évvel ezelőtt őseik a görögöknél; hogy a nők se maradjanak [széleskörű] sportversenyek nélkül. Visszavonhatatlan tény viszont, hogy 1900-tól már női versenyzők is voltak az újkori olimpiai játékokon; például Charlotte Cooper teniszezőnő két aranyérmes is nyert; azonban még sokáig sok ellenzője akadt részvételüknek. Nemzetközi [él] sportversenyeket [az Olimpián kívül] a nők számára először a Wimbledoni tenisztornán rendeztek, 1877-ben (Gáldiné 2007).

Néhány statisztikai adat a nők élsportban való emancipációjának történetéből: 1900-ban az olimpián 22 nő vett részt, ez a versenyzői létszám 2,2%-át jelentette. 1904-ben 6 női sportoló volt olimpiakon, így a versenyzői létszám 0,9%-a volt nő. Innentől fogva a női versenyzők lassú létszámemelkedését találjuk. [1936-ban 8, 3%-a, 1948-ban 9, 5%-a, 1956-

ban már 11,3%-a volt a versenyzőknek nő. A növekedés folytatódott: 2000-ben Sydney-ben 38,2%-a, 2008-ben Pekingben már az összes versenyző 42,3%-a nő.⁴ 2008-ban a magyar küldöttségben a versenyzők 48 % -a már nő volt.⁵

Nancy Théberge 1991-ben, egy sportszociológiai konferencián felidézte Hargreaves elhíresült megállapításait: ...”az olimpiák története a hatalom, az elitizmus, a megszállottság, a túlzások, a megosztottság és a kizsákmányolás története.” Továbbá ”... az olimpizmus férfi sovinizmussal, férfi dominanciával teljes”(Théberge, 1991:365). A nők kirekesztése vagy részvételük korlátozása a Játékokon [és egyéb sportversenyeken] hosszú ideig a férfi dominancia jelképévé vált. Elmondható, a mai napig sincs egyenlőség a sportpályákon [sem] a nők számára. Az olimpizmusban való részvételük kezdeti visszautasítása után napjainkig is minden apró lépésért meg kell harcolniuk. Néhány afrikai - ázsiai országban, kulturális- és vallási alapon még mindig kirekesztik a sportból a nőket. Van, ahol férfinak kell álcázzák magukat a lányok, hogy szeretett sportágukat gyakorolhassák. A „fejlett nyugaton” sem megnyugtató a helyzet. Jó néhány sportklub van Európában, mely nőket nem enged soraiba. [Például a Római Sakk Klub⁶ és a Nápolyi Evezős Klub is csak férfiakat fogad tagjai közé.] Sok sportágba csak néhány éve ”bocsátották be” a nőket: így az öttusa, a kardvívás, a bokszt csak néhány éve nyitott a nőknek. A 2014-s Szocsi-i Téli Olimpián bemutatkozó női síugrásért való küzdelmet külön is megemlíthetem. Ez utóbbi [a síugrás] tárgyában még 2004-ben is sok ország sí-szövetsége teljességgel elutasító volt. A kutatók a kutatás eszközeivel küzdöttek ez ellen. Figyelemre méltó volt az egyik ilyen vizsgálat kvalitatív eszköze, Norvégiában egy speciális ’lekérdezés’, mely módszerrel tárták fel a megkérdezettek véleményét, attitűdjeit a témában, még 2004-ben. Egy újságcikk nyomán, a síugrást a sportsajtóban nyilvánosan elítélő [a nemzeti síugró szövetség elnöke], illetve támogató [egy síugrónő] vitájához kapcsolódva, e két közszereplőnek kellett egy - egy levelet írnia a kutatásban résztvevőknek. A kutatás alanyainak a nagy port felkavaró sajtóhír nyomán kellett érvelni a síugrás ellen vagy mellette.. Ebben a vizsgálatban, a támogatástól a teljes - nyomdafestéket nem tűrő - elutasításig mindennel találkoztak a kutatók (Lippe 2005). Szerencsére ez mára már sporttörténelem.

A feminizmus második szakasza, az un. „új feminizmus” [kb.: 1960-as évektől] a formális jogegyenlőség mellett az esélyegyenlőséget kívánta elérni a nők számára a sportban is. Ebben az időben, a hatalomgyakorlás módjainak szélesebb kontextusban történő vizsgálatakor megkezdődhetett a sport társadalmi viszonyrendszerének kutatása, immáron a női szempontok figyelembe vételével. A feminizmus második szakaszában és a posztmodernben is, a kutatások fókuszában a férfiúi hatalomgyakorlásnak a sporton belüli és a sport általi megerősítésének kérdése áll (Bodnár 2012). A sport feminista kritikája rámutat a sport maskulin jellegére [agresszió, erő, ’le’győzni akarás], azon keresztül pedig a nők - férfiak eltérő hatalmi helyzetére. Amióta a sport intézményesült, azóta folyamatosan megőrzi és újratermeli a férfiak dominanciáját és a nők alárendeltségét. (Ross and Shiner 2008, in: Kovács, 2012:8). Azonban „a modern sport patriarchális jellegét és ennek szerepét a férfiak hegemoniájának fenntartásában eddig csak néhány feminista szerző kérdőjelezte meg....” (Dunning, 2002:141), pedig az élsport, a sport üzletté válása nyomán még inkább a túlzások, a megszállottság, az [ön]kizsákmányolás területe; azaz a sport maskulinitása csak fokozódott. Ezeket az interakciókat elemezve tapasztalható, hogy a sport legitimálja a diszkrimináció

⁴ Forrás: Répertoire Directory 2012.

⁵ MOB Hírlevél 2009, No 32

⁶Kossuth Rádió 2012 máj. 20. „30 perc alatt a föld körül” c. műsor; Sárközy Júlia jelenti Rómából

különféle formáit [pl.: a női sport kevésbé elismert, kevésbé értékelt, elviekben és anyagiakban is]. Egy hazai - a női bokszolókkal kapcsolatos -, vizsgálat ugyancsak Hargreavesre hivatkozik, aki „...*a sportolónőkről szóló történeti és szociológiai vizsgálatokat áttekintve arra a következtetésre jutott, hogy a sportnak még mindig vannak szélsőségesen maszkulin területei, amelyekben évszázadok óta benne rejlik a hatalommegosztás a férfiak és nők közötti egyenlőtlensége...*” (Kovács K., 2009:66). Megítélésem szerint, napjainkban a sportolónők legsúlyosabb 'diszkriminációja' látens módon van jelen és szubsztantív [tartalmi] ellehetlenítésüket jelenti: különösen ilyen, amikor maguk az edzőik[!] és férfi sporttársaik sem veszik egészen komolyan női tanítványaikat [, mert ők 'csak nők', úgy sem képesek olyan teljesítményre, mint a férfiak (Kovács K. 2009). E mellett a nők a sportmédiában is találkozhatnak a róluk alkotott sematikus képekkel, továbbá a megjelenítésük súlyát és minőségét tekintve is 'lemaradnak' a férfiak megjelenítésétől: „... *a nőt kevésbé, eljelentéktelenítve, míg a férfit nyilvános tereken mozogva, a cselekvés aktív részeseként*” (Gál, 2008:41) mutatják. A nemi diszkrimináció gyökerei a sportban is az eltérő szocializációs folyamatból erednek, melynek során a férfiak és nők elsajátítják a nemi szerepeket (Lüschen 1980, in: Kovács, 2012:7). Az eredmény pedig kísértetiesen hasonlít a nők történelmi szegregációjához. A nők „*a társadalmi térben elfoglalt pozíciójuktól függetlenül továbbra is egy szimbolikus negatív hányadossal vannak elválasztva a férfiaktól*” (Bourdieu 1990, in: Hadas, 2002:185). A történelmi 'elkülönítés' meghatározta a női [a magánszférához kötődő] és a férfi [a nyilvános szférához kötődő] tevékenység értékelését; mögöttesen pedig a nő és férfi státuszát, rangját, tekintélyét, végső soron a SZEMÉLY értékét, és pedig aszimmetrikusan. Azaz a női tevékenység [a nő] alulértékelése, a férfi tevékenység [a férfi] megbecsültségével szemben. Ennek nyomait ma is fellelhetjük, és pedig a sportban is. A sport feminista kritikája szerint a szexizmus a sportban kulturális és strukturális interakciós formákban jelenik meg (Kovács K. 2009). Minden eredmény és előrelépés ellenére a sport ma is „*hagyományosan egyike a férfiaknak fenntartott területeknek, és ennél fogva alapvető fontosságú része a patriarchális rendszereknek*” (Duninng, 2002:140). A sport a férfiak társadalmi felsőbbrendűségét konstruálja és legitimálja (Földesiné et al 2010, in Kovács, 2012:9), ugyanakkor alkalmas [lenne] a tradicionális női és férfi szerepek - a XXI.-ban elengedhetetlen - újrafogalmazására is. A privát- és a magánszféra közti szakadéknak, a nemek közötti 'rendi' szereposztásnak, a világtörténelmi kettéosztásának (Kovács G. 2009) felszámolását a nők sportban való egalizálódása nagyban elősegítheti. Azonban sok még a teendő, hogy a formális jogegyenlőség után, a nők esélyeikben is egyenlőek legyenek; a sportpályákon is. Mert a sport, - sajnos - egyelőre és még mindig, „...*a közélet egyik legkonzervatívabb és legkevésbé rugalmas területe, amely messze elmarad más társadalmi struktúrák mögött....*” (Talbot, 2000: 91). Emmeline Pankhurst [1858-1928], a női jogok egyik első szószólója, még 1914-ben így foglalta össze céljukat: „...*Mi azért harcolunk, hogy eljőjön az idő, amikor egy születendő kislány egyenlő esélyekkel vág neki az életnek, mint fiútestvérei.*” (Názer, 1996:1). Azt kell megállapítsuk, hogy ez - t.i. a női esélyek egyenlősége - 100 év elteltével sem valósult meg teljes körűen; a sportban sem. Kétségtelen azonban, hogy a sportolónők helyzetének, számának lassú egalizálódásában, új sportágak nők számára történő kiterjesztésben nagy szerepe volt a feminista sportkutatásoknak.

IRODALOM

BODNÁR I. (2012): *Az edzői munka, mint női foglalkozási életpálya.* (from: <http://phd.sote.hu>). Utolsó látogatás: 2013. május. 12.

- BRUCKNER Gy. (1928): *Visszapillantás a Késmárki Evangélikus Liceum közel négyszáz éves múltjára.* in:(szerk..Krisch Jenő), Késmárki Diáktalálkozó Emlékkönyve, 29-35. Budapest, Kellner.
- DUNNING, E.(2002): *A sport mint férfiaknak fenntartott terület. Megjegyzések.* in. Korall, 7-8, 140-154. (Ford: Lengvári István).
- DOROS Gy. (1943): *A Sport etikája és lélektana.* Budapest, Stephaneum.
- ERDŐSI Z. (2009): *Sporttörténet.* (from:http://www.gardonyi-eger.hu/user/browser/File/tantargyak_dokumentumai/Sport-testnevel%C3%A9s/Sporttortenetkonyv.pdf). Utolsó látogatás: 2013. nov.22.
- ERDEY F. (1931): *Néhány lap az ókori sport történetéből.* in: Testnevelés, 1931, 6/7.
- GÁLDINÉ GÁL A. (2007): *Sport és társadalmi nem a 21. század elején a média tükrében Magyarországon.* (from: <http://phd.sote.hu>). Utolsó látogatás: 2013. szept.17.
- GÁL A (2008): *Esélytelen(?) egyenlőség - a nemek megjelenítése a sportmédiában* in: Kalokagathia, 2008, 1, 31-47.
- GRANT, N. (2005): *Így éltek a középkori Európában.*(ford. Dodrás Zsófia). Tessloff és Babilon, Budapest. (from:<http://www.books.google.hu/books>). Utolsó látogatás: 2013. okt.15.
- HABERMANN, U.- OTTENESSEN, L.- SKIRSTAD B. (2005): *It will solve itself(?).* in: Anette R Hoffmann and Else Trangbaek(ed), *International perspectives on Sporting Women on Past and present.* University of Copenhagen, 189-213.
- HADAS M. (2002): *A libido academica narcizmusa; Pierre Bourdieu: Férfiuralomról.* in: Replika 47–48, 2002. június: 175–194.
- HARGREAVES, J. (1985): *Playing Like Gentlemen While Behaving Like Ladies; Contradictory Features of the Formative Years of Women's Sport.* in: *British Journal of Sports History*, 2 (1).
- KOVÁCS G. (2009): *A nőkérdés az egyház társadalmi tanításában.* (from:<http://www.vigilia.hu/regihonlap/2009/2/kovacs.htm>). Utolsó látogatás: 2014. febr.28.
- KOVÁCS K. (2009): *Küzdelmek a ringben - és azon kívül; Szerepkonfliktusok az élsportoló ökölvívónők életében* in: Kultúra es Közösség XIII. évfolyam 2009, III-IV, 63-77.
- KOVÁCS K. (2012): *Sportoló csoportok a Debreceni Egyetemen* (from:<http://www.campuslet.unideb.hu>). Utolsó látogatás: 2013. okt.17.
- von der LIPPE (2005): *Female flying bodies in Norwegian sports media.* in: : Anette R Hoffmann and Else Trangbaek(ed), *International perspectives on Sporting Women on Past and present.* University of Copenhagen, 321-343.
- NÁZER Á. (1996): *Harc a női jogokért. Szüfrazsettek.* from:http://www.rubicon.hu/magyar/nyomtathato_verzio/harc_a_noi_jogokert_szufrazsettek Utolsó látogatás: 2013. nov.22.
- NEMES A. (2009): *Sportjog jegyzet.* Budapest, TF.
- NÉMET Gy. (2001): *A nők erényei. Női szerepek az ókori Hellaszban* in: Rubikon online.(from:http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_nok_erenyei_noi_szerepek_az_okori_hellaszban/). Utolsó látogatás: 2013. dec.6.
- MEZŐ F. (1933): *A magyar nők és a testi kultúra.* in: Herczeg Ferenc (szerk.) Új Idők, 1933, 25. 779-782.
- MISÁNGYI O. (1931) *Az újkori atlétika története.* in: Testnevelés, 1931, 6/7.
- SZIKORA K. (2005): *Women and in sport in Hungary.* in: Anette R Hoffmann and Else Trangbaek(ed), *International perspectives on Sporting Women on Past and present.* University of Copenhagen, 147-158.

TALBOT, M. (2000): *Döntéshozatal a sportban.* in: Perényi E.- Berta G.K. (szerk): *Nemzetközi tapasztalatok a nők sportjának világából,* 2000,11, 91-116. Budapest, Ifjúsági és Sport Minisztérium Értesítő.

THÉBERGE, N. (1991): *Women and the Olympics. A Consideration of Gender, Sport and Social Change.* in: Landry,F.- Landry M, -M.Yerlès, St.-Foy(szerk.); *The Third Millennium: Proceedings of the International Symposium,* Quebec City, 385–396.